

I nom forskarvärlden, både den nationella och internationella, är denna osedvanligt vänliga professor ett ytterst välrenommerat namn inom området NET–neuroendokrina tumörer (carcinoider), framförallt den ärftliga varianten som drabbar tunntarmen, som är hennes eget forskningsområde. NET är den näst vanligaste bukcancerformen efter tjocktarmscancer.

Utan att gå händelserna i förväg ska det redan här sägas att Eva Tiensuu Janson varit ytterst delaktig i att bygga upp det Center of Excellence i Uppsala som är världsledande när det gäller neuroendokrina tumörer.

Men först en fråga om det ovanliga efternamnet Tiensuu.

– Det är ett finskt namn som kommer från Tornedalen, förklarar hon, och det märks att det inte är första gången någon undrar.

Eva Tiensuu Jansons farfar var potatisodlare i Tornedalen och hennes morfar var glasblåsare i Småland, en ovanligt stor geografisk spännvidd i DNA:et som kanske har gjort avtryck i karaktären. Hennes far blev agronom, mamman arbetade inom storhushåll och föräldrarna som alltså kom farandes från norr och söder träffades i Uppsala.

– Det finns ingen i släkten som har arbetat inom vården och heller inga sjukdomar som möjligen kunde ha väckt ett intresse för att arbeta som läkare, konstaterar Eva som föddes i Luleå 1963 och så småningom flyttade söderut i olika omgångar, först till Umeå och Östersund och därefter Uppsala som har varit hennes hemvist sedan hon tog läkarexamen där 1988.

När hon började läsa medicin 1983 var det kö till läkarutbildningen och hon blev bortlottad vid första försöket.

Stötta yngre och bjuda på kunskap – viktigt för erfaren expert på NET

Hennes bästa ämne i skolan var svenska och ett tag funderade hon på att bli historielärare. Musiken, fiolspelandet, har också alltid spelat en viktig roll i livet.

– Men om man hade bra betyg skulle man utbilda sig till ett ”riktigt” jobb som läkare eller jurist, och jag ville arbeta med något som kunde hjälpa människor, säger professor Eva Tiensuu Janson, som valde att ägna sig åt neuroendokrinologi, men aldrig släppte det stora intresset för pedagogik. Idag är hon ställföreträdande vicerektor för vetenskapsområdet medicin och farmaci på Uppsala universitet.

Att ta väl hand om yngre kollegor har alltid varit en självklar ledstjärna för Uppsala-professorn Eva Tiensuu Janson, en av världens främsta specialister inom neuroendokrina tumörer.

••• forskarporträtt

– Det innebar att jag arbetade med annat hemma i Östersund under ett halvår. Min mamma som var chef för ett storkök hjälpte mig att få ett vikariat på ett av sjukhusköken där jag sommarjobbade tidigare. Jag skrev bland annat matsedlar och skalade hundratals kilo morötter och lök. Det var faktiskt ett riktigt kul extrajobb.

VIKTIGT MED ETT "RIKTIGT YRKE"

Med sina toppbetyg blev hon sedan antagen till läkarutbildningen i Uppsala 1983. Men det var långt ifrån en självklarhet att unga Eva skulle välja den medicinska banan.

– Jag var betydligt mer intresserad av humanistiska ämnen i skolan, som svenska och historia. Jag älskade att skriva uppsatser och funderade även på att bli historielärare – eller att få ägna

mig åt mitt stora intresse, musik – professionellt. Ämnet naturvetenskap hankade jag mig hjälpligt igenom, det enda jag tyckte var lite kul var biologi.

Men på den tiden ansågs det att ett sådant "läshuvud" som hon hade begåvats med skulle användas till att utbilda sig till ett "riktigt" yrke. Att hålla på med musik ansågs inte riktigt seriöst.

Varken Eva själv eller alla de patienter – och studenter – som hon har hjälpt genom åren har haft anledning att beklaga det yrkesval hon gjorde. Och musiken, främst fiolspelande, har hon ägnat sig helhjärtat åt privat under en stor del av livet.

Intresset för forskning blev tydligt redan efter några terminer på läkarutbildningen.

– Ja, det fanns där från början. Jag lutade nog mer åt forskning än kliniskt

arbete men insåg ändå tidigt att de bästa resultaten uppnås om man både arbetar i labbet OCH träffar patienter. Som kliniker är det viktigt att förstå hur laboratorieforskning går till och vice versa, säger hon.

Hennes livslånga intresse för hormonproducerande tumörer väcktes redan under patologistudierna under utbildningen.

NET-FASCINERANDE OMRÅDE

– Jag tyckte att det var ett fascinerande område. Lars Grimelius som föreläste om bland annat feokromocytom (en ovanlig binjuretumör) var min nestor. Jag insåg tidigt att neuroendokrinologi var något jag ville arbeta med och tog kontakt med professor Kjell Öberg för att fråga om det fanns något litet projekt för mig.

Forskning och klinik har varit lika viktigt under hennes karriär, men som ställföreträdande vice rektor handlar en stor del av arbetet idag om övergripande forskningsfrågor.

Eva Tiensuu Janson träffar inte så många patienter idag men hon har varit ytterst delaktig i den en ovanligt spännande utvecklingen inom NET-området under de senaste tre decennierna.

Allt som man gräver ned sig i blir spännande, man lär sig något hela tiden. Och utvecklingen inom NET-området när det gäller diagnostik och behandling har ju varit fantastisk de senaste 30 åren.

Det kan man verkligen säga att det gjorde för efter att ha visat framfötterna genom att hjälpa till att sätta upp en ny RIA-metod, det vill säga en metod för att mäta hormonnivåer i blodet, trivdes hon så bra på Kjell Öbergs forskningslabb att hon blev kvar där i decennier.

– Det var så roligt att arbeta där, atmosfären var varm och öppen och man blev så väl behandlad som doktorand. Det har varit en ledstjärna för mig sedan dess, att alltid ta väl hand om och stötta de yngre i vår bransch.

Eva Tiensuu Janson, som disputerade som 32-åring och blev professor vid 45, tycker att hon hade turen att hamna på rätt ställe tidigt i den spikraka karriären.

– Allt som man gräver ned sig i blir spännande, man lär sig något hela tiden. Och utvecklingen inom NET-området när det gäller diagnostik och behandling har ju varit fantastisk de senaste 30 åren. Inte minst när det gäller precisionsmedicin som är det som gäller nu.

Efter disputationen 1995 fick hon en forskarassistenttjänst där hon kunde ägna sig åt sitt specialområde, tunntarms-NET. Senare kom hon att intressera sig för den ärftliga formen som ofta diagnostiseras hos yngre personer.

– I Sverige får cirka 500 personer diagnosen NET varje år och eftersom vi idag har bra behandling lever patienterna länge, säger hon och tillägger att prevalensen är ca 35/100 000.

– Tack vare bland annat PET-tekniken har vi blivit så mycket bättre på att

upptäcka dessa tumörer tidigare. De nya läkemedel som har kommit, så kallade somatostatinanaloger, har visat sig vara mycket effektiva, säger hon och tillägger att denna cancerform numera kan betraktas som kronisk eftersom många patienter lever så länge med sjukdomen, mellan 20 och 30 år.

(European Neuroendocrine Tumor Society) sedan 2016 och är ordförande i det nordiska nätverket NNTG.

Hon har under årens lopp också varit mycket aktiv när det gäller att arrangera juniorkonferenser inom sitt område.

– Att hjälpa yngre framåt, att lyfta

dande funktioner där hon kan påverka och att hon är känd för sin stora arbetskapacitet.

– Jag älskar att jobba och jag jobbar alltid, det är en livsstil, konstaterar hon och svarar så här på frågan om vilka hennes främsta personliga egenskaper är:

– Jag är en ansvarstagande och envis person som inte ger upp så lätt. Men jag är också lyhörd och kan ändra mig. Det som driver mig är en önskan om att göra saker bättre. För att få något att hända måste man ha en diplomatisk fingertoppskänsla men samtidigt vara tydlig. Om man vill förändra något gäller det att vara strategisk, att kunna lyfta blicken och tänka framåt i helhetstermer.

Hennes nuvarande arbetsuppgifter är mycket varierande men den gemensamma nämnaren är möten, möten och möten. Under pandemin oftast i Zoom-format.

Hon saknar ibland sitt kliniska arbete eftersom patientmötet ger en så omedelbar tillfredsställelse.

– Men det betyder inte att jag inte trivs med min nuvarande position för det gör jag verkligen, säger hon och avslöjar att hon kandiderade till posten som rektor förra året men att tjänsten gick till Anders Hagfeldt.

Eva Tiensuu Janson lever tillsammans med professorskollegan Jan Dumanski och man får anta att det är gott om intressanta samtal om jobbet i hemmet. Hon är också en engagerad och glad motionär som gillar spinning och promenader och har varit gruppleddare på Friskis & Svettis i tio år.

Det stora intresset för musik som bland annat ledde till att hon i sin ivrigt fiolspelande ungdom var med och startade salongsorkestern på Norrlands nation – där man spelade wienervalser på balerna – har svalnat något.

– Tyvärr har jag numera lagt min kära fiol på hyllan och där lär den nog bli liggande. Tiden räcker inte riktigt till.

” Jag är en ansvarstagande och envis person som inte ger upp så lätt. Men jag är också lyhörd och kan ändra mig. Det som driver mig är en önskan om att göra saker bättre. För att få något att hända måste man ha en diplomatisk fingertoppskänsla men samtidigt vara tydlig. Om man vill förändra något gäller det att vara strategisk, att kunna lyfta blicken och tänka framåt i helhetstermer.

DRIVIT INTERNATIONELL UTVECKLING

De två saker hon är mest stolt över när det gäller den egna forskningen är:

– Att vi har drivit den internationella utvecklingen inom NET från Uppsala, där vårt Center of Excellence ackrediterades 2009 och att vårt arbete inom det nordiska nätverket NNTG (Nordic Neuroendocrine Tumor Group) bland annat har lett till en ny klassificering inom neuroendokrin cancer.

Hon har också varit drivande när det gäller utvecklingen av det nationella vårdprogrammet för NET i buken samt framtagandet av ett kvalitetsregister.

Hon poängterar att samarbete inom forskningen är extra viktigt när det handlar om sällsynta sjukdomar.

Det skulle visa sig ganska snart att professor Tiensuu Jansons intressen sträckte sig långt utanför labbet och den egna forskningen. Hon började tidigt undersöka hur man styr forskningen nationellt och har under många år haft en rad olika uppdrag, även internationella, inom olika styrande organ och nätverk inom life science. Hon sitter bland annat i styrelsen för ENETS

fram doktorander, har alltid varit en stark drivkraft för mig. Jag tycker det är värdefullt att dela med sig av sin kunskap, att lämna något efter sig, säger hon och berättar att den ena av hennes två döttrar är doktorand i statsvetenskap och att den andra nu gör det hon själv hade tänkt från början – hon studerar litteraturhistoria...

Den uttalade pedagogiska ådra hon har haft med sig hela livet samt lusten att kunna påverka större skeenden har sedan många år fört henne tillbaka in i universitetsvärlden.

Eva Tiensuu Janson är idag ställföreträdande vicerektor för vetenskapsområdet medicin och farmaci på Uppsala universitet och hon arbetar numera huvudsakligen med övergripande forskningsfrågor istället för patienter.

VILL VARA MED OCH PÅVERKA

– Jag trivs jättebra med mitt arbete och tycker att det är så givande att föra regelbundna diskussioner med yngre människor.

Hon tillägger att hon gillar att ha le-

EVELYN PESIKAN
FRILANSJOURNALIST OCH
MEDICINSK SKRIBENT

FOTO: PÅR OLSSON